

Oslabeli antifašizem

Obnášanje skrajnih italijanskih skupin, ki ne skrivajo apetitov po slovenski zemlji ter Slovence in Hrvate prikazujejo kot genocidna naroda, bi moralo skrbeti slovenske politike. Primorci pričakujejo bolj odločen odgovor oblasti na provokacije, ki prihajajo z italijanske strani meje. Takšni in podobni pozivi slovenski vladi so se vrstili minuli teden v državnem svetu, ki je gostil razpravo o odnosih med Slovenijo in Italijo.

Zlasti zdaj, ko se je zaradi napovedanega obiska Unije Istranov pri jami Golobivnica pri Lokvi napetost začela spet stopnjevati, je obnašanje Slovenije, ki dopušča sovražne shode na svojih tleh, še toliko bolj skrb vzbujajoče, če so ponavljali znanstveniki in pravniki, ki so se na pobudo Civilne iniciative Za Primorsko in Državnega sveta zbrali v Ljubljani.

Golobivnice ni na seznamu

"Poleg ustreznega odgovora najvišjih nosilcev oblasti v Sloveniji bi bilo potrebno tudi ozaveščanje najširše javnosti v Sloveniji o resničnem dogajanju pred fojbami," meni **Marjan Bevk** iz CI Za Primorsko. Na potezi je vlada, ki se mora z vsemi pravnimi sredstvi odzvati na napovedani obisk Unije Istranov to soboto pri jami Golobivnica. *"Res, da je Golobivnica evidentirana kot eventualno grobišče, a samo evidentirana, ne pa raziskana in razglašena za množično grobišče. Ali bo slovenska vlada dovolila, da Unija Istranov razglasi Golobivnico za množično grobišče, še preden raziskave to potrdijo?"*

Politika prikazovanja Slovencev in Hrvatov kot tistih, ki so pobijali Italijane le zaradi tega, ker so bili Italijani, se je začela že leta 1943. Po letu 1948, ko je prišlo do spora med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo, je Italija postala previdna, ker je potrebovala dobre odnose s Titom, vendar je v obmejnem prostoru še vedno dopuščala protislovansko propagando, pojasnjuje zgodovinar dr. **Jože Pirjevec**. Negativna čustva so se začela spet razplamtevati po razpadu Jugoslavije, ko Italiji diplomatska zadržanost ni bila več potrebna.

Dogajanje okrog jame Golobivnica je zelo sporno zaradi tega, ker ni dokazov, da je ta jama fojba. Kraška brezna na tem območju so bila raziskana že med letoma 1945 in 1948, pojasnjuje Pirjevec. Takrat Golobivnica ni prišla na seznam tistih, v katerih naj bi bili posmrtni ostanke Italijanov. V jami je po Pirjevčevem mnenju nekaj nemških vojakov. *"Mislim, da italijanskih res ni, zato se sprašujem, kako je na slovenskih tleh mogoče dovoliti manifestacijo, ki je obenem tudi*

glas določene nam sovražne politike."

Ne glede na čustva, ki v teh dneh navdajajo Primorce, pa dr. **Spomenka Hribar** pred prihodom Unije Italijanov domačine poziva, naj shod *"dostojanstveno ignorirajo"*. Slovenija na podlagi obstoječe zakonodaje shoda ne more preprečiti, incidenti pa bi gotovo škodili le ugledu naše države.

Politika razvoja ob meji

Srečanje Unije Istranov je sicer le pika na i v odnosih, v katerih se je Slovenija postavila v podrejeni položaj. Sociologinja dr. **Maca Jogan** za izhod iz tega odnosa predlaga oceno ravnanja Slovenije od leta 1991 dalje. V tem času je Slovenija malikovala dobrososedske odnose ter podcenjevala resnične ekspanzionistične cilje italijanske politike in bolj ali manj odkrito sovražno delovanje zlasti skrajnih političnih organizacij, ocenjuje Joganova. Takšno obnašanje je prispevalo k odpravi moralnodolžniškega razmerja med okupacijsko državo Italijo in okupirano državo Slovenijo.

Slovenska vlada bi morala protestirati zoper takšne izraze sovražnosti in zahtevati spoštovanje pariške mirovne pogodbe in osimskega sporazuma. Prav tako bi bilo potrebno zahtevati objavo poročila mešane slovensko-italijanske komisije, ki je izšlo pred devetimi leti, svetuje Joganova. V izdajanje dovoljenj za prireditve, kakršen naj bi bil shod v Lokvi, bi se morali vključiti ministrstvi za zunanje in notranje zadeve, saj sovražni pohodi na ozemlje Republike Slovenije ne morejo biti zgolj predmet običajnih postopkov za registracijo prireditve, je prepričana.

Končno pa bi morala Slovenija oblikovati celovito politiko razvoja ob zahodni in severni meji oziroma kar ob vseh svojih mejah, poudarja Joganova. Potrebe po takšni politiki se kaže zlati ob gradnji novih komercialnih naselij ob tradicionalnih kraških vaseh, kamor se naseljujejo Italijani. Nujno pa je tudi izobraževanje slovenske javnosti o dogodkih, ki so se dogajali na Primorskem od leta 1918 naprej. *"Kar polovica Slovencev, kot je pokazala*

raziskava 2005, ne pozna nič ali pa zelo malo te zgodovine." Glede na to, da je Slovenija zavezana antifašizmu kot enemu od temeljev, na katerih je nastala sodobna Evropa, bi morala že zaradi tega proces refašizacije postaviti v središče pozornosti, meni znanstvenica.

Kazen politično, ne pravno vprašanje

Da bi dogajanje na Primorskem prišlo bolj v ospredje slovenske in tudi mednarodne javnosti, bi lahko poskrbele zahteve za kazenski pregon in začetki postopkov za odškodninsko odgovornost storilcev. Fašistično nasilje sodi med zločine, ki ne zastarajo. Doslej je bilo pripravljenih nekaj ovadb na to temo, vendar še nobena ni privedla do zahteve za pregon, pravi pravnik dr. **Savin Jogan** z Univerze na Primorskem. Čeprav je čas naredil svoje, bi se še dalo sprožiti postopke. Sodni procesi bi pritegnili pozornost vse svetovne javnosti, je prepričan tudi odvetnik **Dušan Puh**. *"Smo samostojna suverena država in naša sodišča imajo moč naročiti italijanski državi, da mora aretirati tega in tega in da ga mora izročiti Sloveniji zaradi sojenja za vojne zločine, ki so jih storili pri nas."*

Odvetnik **Aleksander Čeferin** pa za bolj učinkovito uveljavljanje kazenske ali odškodninske odgovornosti predlaga dve rešitvi. CI Za Primorsko naj državno tožilstvo prosi za pojasnilo, kaj se je zgodilo z vloženimi ovadbami. Smiselno pa bi bilo zaprositi za pomoč tudi Slovence, ki so odvetniki v Italiji. Ti bi veliko lažje pridobili določene podatke, ki jih slovenska policija in tožilstvo ne moreta, bodisi zaradi togih postopkov, bodisi zaradi nesodelovanja italijanske strani.

Prevelika pričakovanja od pravnega sistema so utvara, pa ob pozivih za pričetek sodnih postopkov sviri pravnik dr. **Ljubo Bavcon**. *"Italija, to, kar je, in to, kar je bila, je posledica mednarodnih manipulacij; posledica dejstva, da so se vmešali Američani in da so Američani preprečili kakršno koli obračunavanje s fašizmom."* Zaradi tega je to, ali bo prišlo do nadaljevanja sojenja, politično in ne pravno vprašanje.

JANA KREBELJ

Foto: Leo Caharija